

**แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก
เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย**
**The Guidelines for Health Tourism Development in the Western Region
for the Senior Thai Tourists**

ทัศนีย์ นาคเสนีย์

Tassanee Naksanee

สาขาวิชาการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Tourism and Hotel Program, Faculty of Management Science, Muban Chombueng Rajabhat University
E-mail: naksanee@gmail.com

Received: August 21, 2018

Revised: October 03, 2018

Accepted: October 26, 2018

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ประเภท ลักษณะของการให้บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ พร้อมกับประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว ศึกษาคุณลักษณะ พฤติกรรม ความคาดหวัง และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย และหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เป็นการวิจัยแบบผสม ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบประเมิน และการประชุมกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอนุมาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า ในภูมิภาคตะวันตกมีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 303 แห่ง แบ่งออกได้เป็น 8 ประเภท ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตกที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยวของผู้สูงอายุชาวไทย มีศักยภาพสูง จำนวน 130 แห่ง วัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อพักผ่อน มีความพึงพอใจในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าความคาดหวังที่ตั้งไว้ และแนวทางการพัฒนา 4 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมการขาย และ 4) การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ/ นักท่องเที่ยวชาวไทย/ ผู้สูงอายุชาวไทย/ ภูมิภาคตะวันตก

Abstract

This research was aimed to explore tourist attractions, types, service attributes, and facilities; to evaluate the tourist attractions' potential and study the characteristics, behaviors, expectations, and satisfaction of senior Thai tourists; and to determine the guidelines for health tourism development. It was conducted by using mixed-methods research consisting of an interview form, an evaluation form, and a focus group discussion. The data were analyzed by using descriptive statistics, inferential statistics, and content analysis.

The findings revealed that there were 303 tourist attractions in the western region, the attractions were divided into eight types. For the potential of tourist attractions in the western region that suited the senior Thai tourists, 130 high-potential tourist attractions were found. The purpose of travels was for pleasure. The senior Thai tourists showed higher satisfaction with the attractions than they had expected. Four guidelines for development were suggested; 1) tourism personnel development, 2) tourism product development, 3) marketing development for sales promotion, and 4) facility development in the tourist attractions.

Keywords: Health tourism/ Thai tourists/ Senior Thai/ Western region

บทนำ

กลุ่มจังหวัดในภูมิภาคตะวันตก ประกอบด้วย จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และจังหวัดนครปฐม มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายเอื้อต่อการส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในพื้นที่ เนื่องจากมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ น้ำพุร้อน ทะเล น้ำตก ถ้ำ ธาร ป่าเขา พืชพันธุ์ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม วัด โบสถ์ โบราณวัตถุ และโบราณสถาน อีกทั้งยังเป็นเขตเกษตรกรรมที่อุดมสมบูรณ์มีลักษณะภูมิอากาศและภูมิประเทศที่สวยงาม ค่อนข้างคล้ายคลึงกับภาคเหนือ มีการเดินทางที่สะดวกเนื่องจากมีท่าเลที่ตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร ตลอดจนมีธุรกิจทางการท่องเที่ยว เช่น ธุรกิจที่พักแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว การขนส่ง และธุรกิจร้านขายของที่ระลึกมากมาย ที่สามารถรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ตลอดทั้งปี (รุ่งชัย ขวนไชยะกุล และคณะ. 2557) ในกระแสการตื่นตัวของการรักษาสุขภาพ และการพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนตลอดเวลา 5 ปีที่ผ่านมาชุมชนในภูมิภาคได้มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มแหล่งเรียนรู้

ภูมิปัญญาทางการเกษตรบนวิถีแห่งความพอเพียง แหล่งปลูกพืชผักพื้นบ้าน แหล่งอนุรักษ์อาหารพื้นถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ แหล่งบำบัดรักษาแพทย์ทางเลือก แหล่งแปรรูปสินค้าทางการเกษตรปลอดสาร การคิดค้นเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและอื่น ๆ ที่สามารถนำมาผสมผสานเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้เป็นอย่างดี (นิพนธ์ เชื้อเมืองพาน และคณะ. 2559) แต่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวนั้น จะต้องมีการเตรียมการและขีดความสามารถด้านการรองรับ มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นและมีได้มาตรฐานที่เหมาะสมทั้งที่พัก ร้านอาหาร แหล่งจำหน่ายซื้อของ สถานที่พักผ่อน การบริการด้านสุขภาพอนามัย การบริการฉุกเฉิน ความปลอดภัย และการเอาใจใส่นักท่องเที่ยวเพราะหากมาตรฐานและคุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการเหล่านั้นยิ่งสูงเท่าใด จะทำให้พื้นที่นั้นเป็นที่น่าไปเที่ยวชมมากยิ่งขึ้น (ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย. 2549, หน้า 41)

จากสภาพพื้นที่ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีตั้งอยู่อย่างกระจายในภูมิภาคตะวันตกของไทย อีกทั้งยังไม่มีการสำรวจความคาดหวังของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และยังไม่มีการสำรวจถึงศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ หรือแนวทางการจัดทำรูปแบบกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เพื่อดึงดูดใจและสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว มาพักผ่อน มาทำกิจกรรมในสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการ หรือการมาพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ร่วมกันระหว่างกลุ่มคนวัยเดียวกัน ดังนั้นจึงนำมาสู่การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตกในการรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยว ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะของการให้บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตกของไทยที่เหมาะสมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย
2. เพื่อประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
3. เพื่อศึกษาคุณลักษณะ พฤติกรรม ความคาดหวัง และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย
4. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตดังกล่าวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป มีสัญชาติไทย ไม่นับรวมผู้พิการ เดินทางเพื่อการพักผ่อน เพื่อเพลิดเพลิน ทั้งแบบพักค้างและไม่พักค้าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว 4 จังหวัด ที่มีชื่อเสียงด้านการบำบัดรักษาสุขภาพ เนื่องจากยังไม่เคยมีการเก็บข้อมูลสถิติ กลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุ 50 ปี ขึ้นไป อย่างเป็นทางการ ดังนั้นการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจึงใช้สูตรการคำนวณ โดยกำหนดจากค่าเปอร์เซ็นต์ที่ต้องการสุ่มจากประชากรทั้งหมด ดังสูตร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ. 2557, หน้า 64) สุ่มตัวอย่างด้วยการแบ่งสัดส่วน (Cluster sampling) คงที่ (25%) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 4 จังหวัด ๆ ละ 100 ตัวอย่าง รวม 400 ตัวอย่าง และทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample random sampling)

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยว ผู้กำหนดนโยบายทางการท่องเที่ยว และนักวิชาการ จำนวน 15 ราย และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว/สถานที่ ในการรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย จำนวน 12 ราย

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น ประกอบด้วย พฤติกรรม ความคาดหวัง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย และศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตก

2.2 ตัวแปรตาม คือ ศักยภาพ จุดเด่น ความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC) ความเชื่อมั่น (Reliability) ที่ 0.95 เป็นเครื่องมือในการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล พฤติกรรม ความคาดหวังและความพึงพอใจ ข้อคำถามปลายเปิด

ได้แก่ ปัจจัยความสำเร็จในการรองรับการท่องเที่ยว และข้อเสนอแนะ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนบุคคล และความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพ จุดเด่น เอกลักษณ์ และนโยบาย ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key man) และ 3) แบบ ประเมินศักยภาพ 5 ด้านของแหล่งท่องเที่ยว/สถานที่ ในการรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทย ประกอบด้วย ความประทับใจ การให้บริการ ราคาค่าบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และผู้คนใน ชุมชน เพื่อให้ให้นักวิชาการประเมิน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

นักวิจัยลงพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4 แห่ง คือ วัดวังขนายทายิการาม จังหวัด กาญจนบุรี ธารน้ำร้อนบ่อคลึง จังหวัดราชบุรี ชุมชนปฐมอโศก จังหวัดนครปฐม และบ่อน้ำพุร้อน หนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่มีอายุ 50 ปีขึ้นไป รวม 400 ตัวอย่างโดยกำหนดสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างแบบคงที่ (25%) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จังหวัดละ 100 ตัวอย่าง ในส่วนของการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพนักวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 15 ราย ต่อจากนั้นนักวิจัยได้สร้างเครื่องมือที่เป็น แบบประเมินประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว/สถานที่ ในการรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่ เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคตะวันตกของไทยเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน จำนวน 12 ราย และจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพร่วมกับผู้กำหนดนโยบาย ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน และเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดย ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviations) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ ค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่ด้วยเชฟเฟ (Scheffe) และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการวิจัย

ผลการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดนครปฐม จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดราชบุรี ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 303 แห่ง จังหวัดกาญจนบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คือ 98 แห่ง รองลงมาคือ จังหวัดราชบุรี จำนวน 86 แห่ง

จังหวัดเพชรบุรี มี 66 แห่ง และจังหวัดนครปฐมมี 53 แห่ง แบ่งตามประเภทของการท่องเที่ยวได้เป็น 8 ประเภท ประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทะเล น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน เขื่อนป่า และแหล่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีมากที่สุด จำนวน 92 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 30.36) ซึ่งถือเป็นความโดดเด่นของการสร้างความแตกต่างทางการท่องเที่ยวในเขตภาคตะวันตก อันดับที่ 2 คือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ (วัด/โบสถ์/โบราณสถาน) ทั้งที่เป็นของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ หรืออื่น ๆ จำนวน 81 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 26.73) และผลการสำรวจที่พบมากที่สุด คือ วัดไทย ที่มีการสร้างจำลองผู้ที่มีชื่อเสียงหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทางใจเพิ่มมากขึ้นเพื่อให้คนไทยที่เลื่อมใสไปสักการะไหว้ อันดับที่ 3 คือ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชุมชน (ตลาดชุมชน ตลาดนัดวัฒนธรรม ตลาดน้ำ ตลาดย้อนยุควิถีวัฒนธรรม) มีจำนวน 32 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 10.56) อันดับที่ 4 คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทพิพิธภัณฑ์ ประกอบไปด้วย พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ศูนย์กลุ่มชาติพันธุ์ ตลอดจนสถานที่จัดแสดง สถานที่ให้เข้าเยี่ยมชม สร้างประสบการณ์ด้วยการแต่งกายย้อนยุค และถ่ายภาพเก็บไว้เป็นที่ระลึก อาทิ เมืองมัลลิกา จังหวัดกาญจนบุรี ณ สัทธา จังหวัดราชบุรี สถานที่ถ่ายทำละคร จำนวน 30 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 9.90) อันดับที่ 5 คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่พบว่า ส่วนมากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบอินทรีย์ และแหล่งเกษตรที่น้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ มีจำนวน 22 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 7.26) อันดับที่ 6 เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทสวนสัตว์ จำนวน 21 แห่ง (ร้อยละ 6.93) อันดับที่ 7 สวนสนุก จำนวน 14 แห่ง (ร้อยละ 4.62) และอันดับที่ 8 สถานที่จำหน่ายอาหาร เครื่องดื่ม จุดจำหน่ายของที่ระลึก เลือกซื้อเลือกชมสินค้า จำนวน 11 แห่ง (ร้อยละ 3.63)

ผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 นักวิจัยได้ทำการนำแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 303 แห่ง มาทำการวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวรายจังหวัด ตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดขึ้น โดยประเมินจากผู้เชี่ยวชาญของแต่ละจังหวัด จำนวน 12 คน ใช้เกณฑ์ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตามแนวคิดการแบ่งเกณฑ์ 3 ระดับ (สูง ปานกลาง ต่ำ) ของกรวรรณ สังขกร (2554) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตก มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงมาก จำนวน 130 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 42.90) มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 173 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 57.10) วิเคราะห์ตามศักยภาพรายด้าน ได้ผลดังนี้

1. ศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นจังหวัดนครปฐมและจังหวัดเพชรบุรี พบว่า แหล่งท่องเที่ยวของทั้ง 2 จังหวัดมีศักยภาพอยู่ในระดับสูงมาก (มากกว่าร้อยละ 66.68) เนื่องจากมีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง และสถานที่มีพื้นที่รองรับกว้างขวาง สะดวกสบาย สำหรับศักยภาพด้านความปลอดภัย มีจุดปฐมพยาบาล พบว่า ศักยภาพประเด็นดังกล่าว ของทั้ง 4 จังหวัดมีศักยภาพในระดับปานกลาง

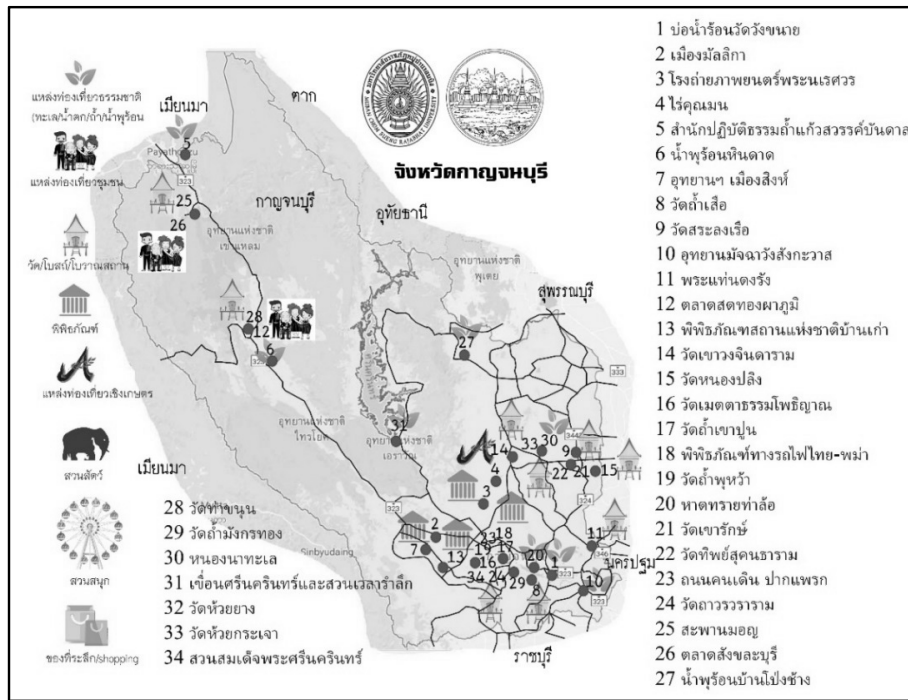
1.1 ศักยภาพด้านการให้บริการของพนักงานผู้ให้บริการ พบว่า มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการให้บริการแก่ผู้สูงอายุได้อย่างถูกต้องที่มีศักยภาพระดับปานกลางที่ต่ำกว่าทุกด้าน

1.2 ศักยภาพในการกำหนดราคาค่าบริการ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับที่สูงมาก (ร้อยละ 75.19) ด้วยแหล่งท่องเที่ยวของทุกจังหวัด ส่วนมากไม่ได้เก็บค่าบริการเข้าชมหรือค่าธรรมเนียม อีกทั้งการจำหน่ายสินค้าในแหล่งท่องเที่ยวของทั้ง 4 จังหวัด มีความเป็นธรรม ราคาขายอาหารและเครื่องดื่ม ราคาสินค้าของที่ระลึก สินค้าของฝาก หรือสินค้าเพื่อสุขภาพราคาไม่สูงมากนัก

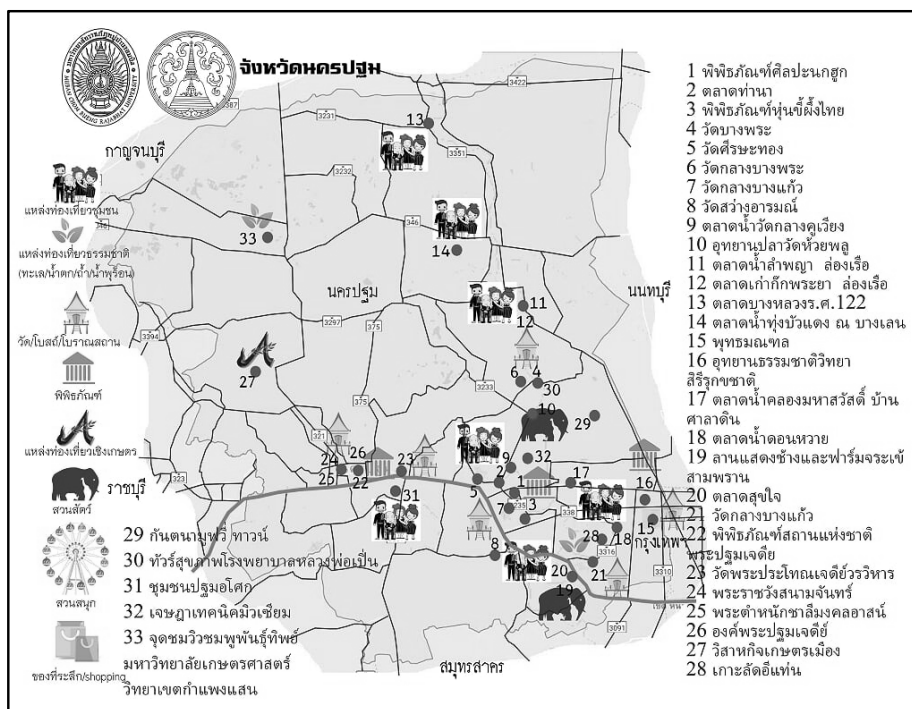
1.3 ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ภาพรวมของพื้นที่ศึกษา 4 จังหวัด อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 33.34 - 66.67) และจากผลการสำรวจพื้นที่ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวไม่มีจุดบริการหน่วยงานปฐมพยาบาลเบื้องต้น รวมทั้งทางเดินเท้าสำหรับผู้สูงอายุ ห้องสุขา ห้องน้ำ ป้ายแจ้งข้อมูล ความรู้การปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าใจง่าย และป้ายบอกทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

1.4 ศักยภาพของผู้คนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีศักยภาพสูงมาก (ร้อยละ 66.68 – 100.00) เหมือนกันทั้ง 4 จังหวัด ด้วยชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นมิตร มีความซื่อสัตย์ มีการพูดคุยทักทายและให้ข้อมูลที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนมีการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวและแสดงบทบาทของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

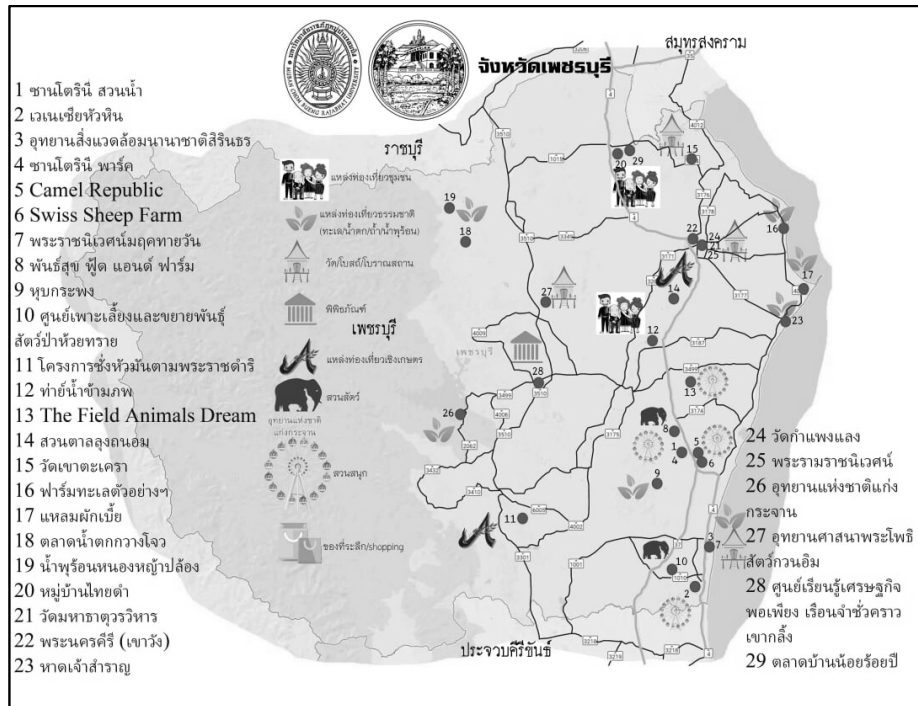
ผลจากการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่นักวิจัยได้นำมาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวรายจังหวัดทำให้ได้เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ 4 เส้นทาง ดังนี้

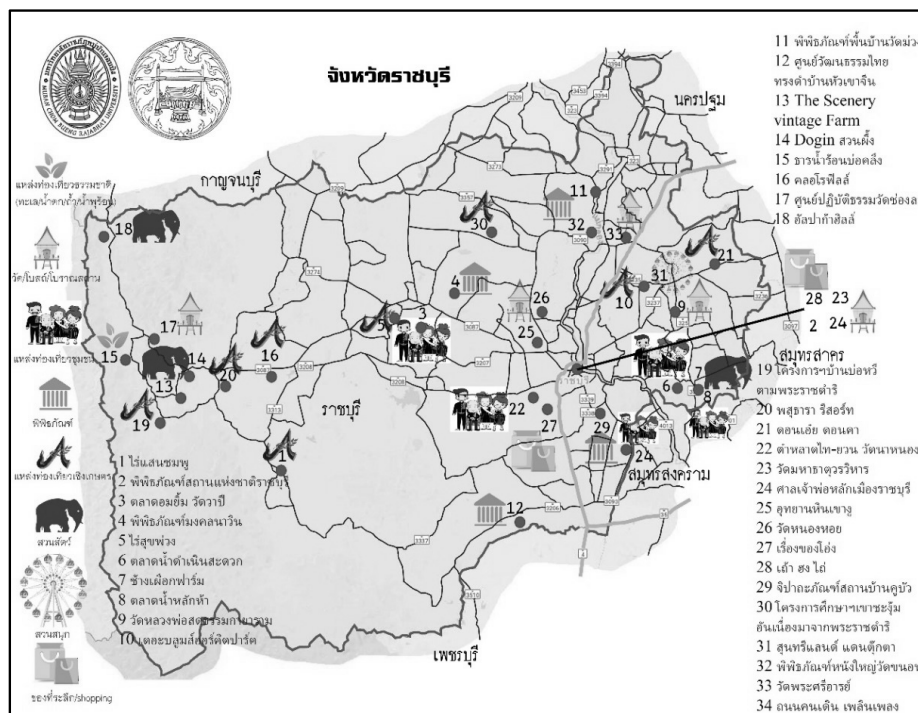
ภาพที่ 1 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 34 แห่งในจังหวัดกาญจนบุรี

ภาพที่ 2 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 33 แห่งในจังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 3 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 29 แห่งในจังหวัดเพชรบุรี

ภาพที่ 4 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 34 แห่งในจังหวัดราชบุรี

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผู้สูงอายุชาวไทยมีคุณลักษณะ พฤติกรรม ความคาดหวัง และความพึงพอใจ ดังนี้

1. คุณลักษณะส่วนมากเป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 60-69 ปี สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาอยู่ที่ระดับประถมศึกษา มีรายรับส่วนตัวโดยเฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท ส่วนมากไม่ได้ประกอบอาชีพแต่มีบุตรหลานดูแล ปัจจุบันพักอาศัยอยู่กับครอบครัวที่เป็นครอบครัวขยาย ประกอบไปด้วย ปู่ย่า/ตายาย และลูกหลาน ในส่วนของการเดินทางมาเที่ยวครั้งนี้มากับสมาชิกครอบครัว 1-3 คน มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว มาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพราะแหล่งท่องเที่ยวในเขตภูมิภาคตะวันตกมีความน่าสนใจและมีความหลากหลาย รับรู้ข้อมูลข่าวสารของแหล่งท่องเที่ยวมาจากการบอกเล่าของเพื่อนหรือญาติสนิทมากที่สุด และผู้ที่เดินทางมาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภาคตะวันตกนี้ส่วนมากเป็นผู้ที่เคยเดินทางมาแล้ว ประมาณ 2-5 ครั้ง การเดินทางมาเที่ยวครั้งนี้ส่วนมากมากับครอบครัว ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนมากไม่พักค้าง ค่าใช้จ่ายที่ใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งใช้จ่ายต่ำกว่า 1,000 บาท ส่วนมากใช้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าเครื่องดื่ม ค่าขนม หรือของทานเล่น

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคาดหวังและความพึงพอใจ พบว่า มีความแตกต่างกัน โดยก่อนเดินทางมานักท่องเที่ยวมีความคาดหวังน้อย ($\bar{X}=2.58$ และ $S.D.=0.64$) แต่เมื่อมาใช้บริการแล้ว พบว่า มีระดับความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$ และ $S.D.=0.51$) เมื่อพิจารณารายประเด็น ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า

2.1 นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจผู้คนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวในระดับมาก ($\bar{X}=3.86$ และ $S.D.=0.66$) โดยเฉพาะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี มีการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว มีความซื่อสัตย์ มีการพูดคุยและให้ข้อมูลที่ดี และมีความเป็นมิตร ตามลำดับ

2.2 ความประทับใจโดยรวมต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}=3.76$ และ $S.D.=0.56$) ในประเด็นความมีชื่อเสียงทางการรักษาสุขภาพของแหล่ง/สถานที่ สถานที่ที่มีที่รองรับที่กว้างขวาง สะดวกสบาย การเดินทางเข้าถึงสะดวก มีความปลอดภัย มีจุดปฐมพยาบาลเบื้องต้น และมีกิจกรรมให้ทำ/เดินชมหลากหลาย ตามลำดับ

2.3 ในประเด็นของการให้บริการ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$ และ $S.D.=0.64$) ในประเด็นความรวดเร็วในการตอบสนองต่อความประสงค์ของผู้รับบริการ พนักงานมีความสุภาพยิ้มแย้ม มีการอธิบายบรรยายข้อมูลในแหล่งท่องเที่ยวที่ดี การบริการของร้านขายสินค้าในแหล่งท่องเที่ยว และมีผู้ให้บริการที่ใจตรง บอกทางที่สุภาพ ตามลำดับ

2.4 ด้านราคาค่าบริการ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X}=3.75$ และ $S.D.=0.64$) ในประเด็นค่าบริการ (ราคาบัตรเข้าชม/ค่าธรรมเนียม) ราคาสินค้าผลิตภัณฑ์เพื่อ

สุขภาพที่ผลิตโดยแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ ราคาสินค้าเป็นธรรม ราคาอาหารและเครื่องดื่ม ราคาสินค้าของที่ระลึก และสินค้าของฝาก ตามลำดับ

2.5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมาก ($\bar{X} = 3.75$ และ S.D. = 0.64) ในประเด็นห้องสุขา ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ ป้ายแจ้งข้อความ ความรู้ การปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าใจง่าย ทางเดิน ทางเท้า สำหรับผู้สูงอายุ ป้ายบอกทางเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยวชัดเจน และมีจุดบริการหน่วยปฐมพยาบาลเบื้องต้น ตามลำดับ

2.6 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ได้เสนอแนะ 3 ประเด็นหลัก ๆ คือ 1) ควรมีจุดให้บริการนวดแผนไทย หรือนวดคลายเส้นในแหล่งท่องเที่ยว ที่เพียงพอต่อผู้มาใช้บริการโดยเฉพาะในวันหยุด 2) การประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงคุณสมบัติทางการ รักษาของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อนแต่ละแห่ง และ 3) ควรอนุรักษ์ธรรมชาติให้คงอยู่ สืบต่อไป ไม่ควรสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ส่งผลทำลายความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในภูมิภาคตะวันตกให้หายไป

3. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อความคาดหวังและความพึงพอใจ ผลการเปรียบเทียบปัจจัย ส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยแตกต่างกัน พบว่า มีระดับความคาดหวังและความพึงพอใจที่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์สถิติด้วยการทดสอบที (t-test) และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ได้ข้อมูลดังนี้

3.1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความคาดหวัง

3.1.1 จำแนกตามเพศ พบว่า เพศชายมีระดับความคาดหวังสูงกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.2 จำแนกตามอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุระหว่าง 50-59 ปี และอายุระหว่าง 60-69 ปี มีความคาดหวังสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.3 จำแนกตามระดับรายได้ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีรายได้ระหว่าง 15,001-20,000 บาท มีความคาดหวังสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.4 จำแนกตามกลุ่มอาชีพ พบว่า นักท่องเที่ยวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีความคาดหวังสูงกว่านักท่องเที่ยวที่ประกอบอาชีพเป็นข้าราชการบำนาญ/บำนาญอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.5 จำแนกตามสถานการณพักอาศัย พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีสถานการณพักอาศัยอยู่กับญาติพี่น้อง (ลุง ป้า น้า อา น้อง ฯลฯ) มีความคาดหวังสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีสถานการณพักอาศัยอยู่กับคู่สมรส (สามี/ภรรยา) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.1.6 จำแนกตามจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน จำนวน 1-3 คน มีความคาดหวังสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน จำนวน 7-9 คน และจำนวน 10 คนขึ้นไป และนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน จำนวน 4-6 คน มีความคาดหวังสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน จำนวน 10 คนขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2 ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ

3.2.1 จำแนกตามเพศ พบว่า เพศชายมีระดับความพึงพอใจสูงกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.2 จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น/ตอนปลาย มีความพึงพอใจสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีการศึกษาระดับปวช./ปวส. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.3 จำแนกตามระดับรายได้ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีรายได้ระหว่าง 15,001-20,000 บาท มีความพึงพอใจสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทและมีรายได้มากกว่า 30,000 บาทอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.4 จำแนกตามกลุ่มอาชีพ พบว่า นักท่องเที่ยวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมีความพึงพอใจสูงกว่านักท่องเที่ยวที่ประกอบอาชีพค้าขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.5 จำแนกตามสถานการณพักอาศัย พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีสถานการณพักอาศัยอยู่คนเดียว อยู่กับครอบครัว (ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลาน) และอยู่กับญาติพี่น้อง (ลุง ป้า น้า อา น้อง) มีความพึงพอใจสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีสถานการณพักอาศัยอยู่กับคู่สมรส อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.2.6 จำแนกตามจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน จำนวน 1-3 คน มีความพึงพอใจสูงกว่านักท่องเที่ยวที่มีจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน จำนวน 10 คนขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เมื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 2 และ 3 มาสังเคราะห์ ผ่านการจัดประชุมกลุ่มย่อย วิเคราะห์ SWOT เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตภูมิภาคตะวันตกในการรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในอนาคตที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น พบว่า แนวทางในการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 4 ได้ 4 แนวทาง คือ 1) การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว 2) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว 3) การพัฒนาด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมการขาย และ 4) การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

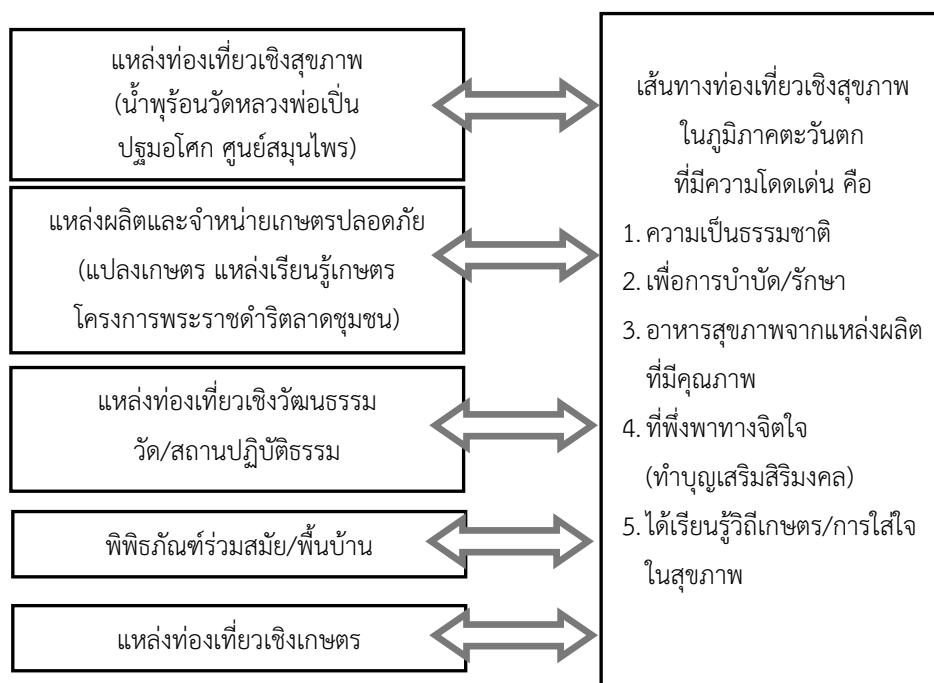
สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั้ง 4 ข้อ คือ 1) สำรวจแหล่งท่องเที่ยว ประเภท ลักษณะของการให้บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ 2) ประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 3) ศึกษาคุณลักษณะ พฤติกรรม ความคาดหวัง และความพึงพอใจ และ 4) หาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และยังได้เครื่องมือสำหรับประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ ทำให้ทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในแต่ละจังหวัด นอกจากนี้ยังมีแผนที่สำหรับการเดินทางท่องเที่ยวด้วยตนเอง จำนวน 4 เส้นทาง ตามลักษณะของแต่ละจังหวัด และพร้อมที่จะเผยแพร่แผนที่ไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายหรือหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ กระตุ้น ส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ในกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ และสามารถเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตภูมิภาคตะวันตกได้อย่างปลอดภัย

อภิปรายผลการวิจัย

พื้นที่ศึกษา 4 จังหวัดในภูมิภาคตะวันตก พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึง ทะเล น้ำตก ถ้ำ ธาร ป่า เขา เขื่อน และน้ำพุร้อน ที่หลากหลาย ด้วยระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ นักท่องเที่ยวจึงนิยมเดินทางมาเที่ยวพักผ่อนแบบไปเช้าเย็นกลับ อีกทั้งยังมีแหล่งท่องเที่ยวประเภท วัด/โบสถ์/โบราณสถาน มากเป็นอันดับรองลงมา ด้วยความเชื่อและความศรัทธาชาวพุทธเดินทางเพื่อทำบุญ หรือขอพรตามวัดที่มีชื่อเสียง ยังเป็นสิ่งที่นิยมสำหรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุและครอบครัว ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตก นอกจากการเดินทางมาเพื่อพักผ่อนแล้ว พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุบางส่วนเดินทางมาเพื่อการบำบัดรักษาด้วยวิธีบำบัด คือ การอาบน้ำ/แช่น้ำ ในบ่อน้ำพุร้อน ซึ่งความโดดเด่นของภูมิภาคตะวันตกคือ มีบ่อน้ำพุร้อนในทุก ๆ จังหวัดที่ศึกษา ยกเว้นจังหวัดนครปฐม เช่น จังหวัดราชบุรี มีธารน้ำร้อนบ่อคลึงที่ได้รับความนิยมในการแช่ตัวเพื่อรักษาโรคไขข้อเสื่อม จังหวัดกาญจนบุรี มีบ่อน้ำพุร้อนหลายบ่อกว่าทุกจังหวัด ได้แก่ บ่อน้ำร้อนวังขนาย พุน้ำร้อนหินดาด และจังหวัดเพชรบุรี มีบ่อน้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้อง จากศักยภาพเชิงพื้นที่ พบว่า ภูมิภาคตะวันตกมีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนที่สามารถเชื่อมโยงเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีโบราณสถาน วัด สถานปฏิบัติธรรมหลายแห่งที่พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผสมผสานกับความโดดเด่นของการเป็นพื้นที่เกษตร ปัจจุบันมีแหล่งเกษตรหลายแห่งที่ได้ทำการเกษตรแบบผสมผสานนำมาเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ทำให้แหล่งเกษตรหลายแห่งพัฒนาตนเองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นตลาดชุมชนเพื่อเป็นแหล่งพบปะระหว่างเกษตรกรกับนักท่องเที่ยวหรือลูกค้าที่มาเที่ยวและซื้อสินค้าจากเกษตรกรไปโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ถึงแม้ว่าการประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่จะยังคงอยู่ในระดับปานกลาง แต่จากศักยภาพ

เชิงพื้นที่วิเคราะห์จากจุดเด่นและฐานทรัพยากร พบว่า สามารถพัฒนาสู่การเป็นจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้อย่างมีศักยภาพด้วยการบูรณาการแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในพื้นที่มาเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ดังแสดงความสัมพันธ์ในภาพที่ 5 ดังนี้

ภาพที่ 5 แสดงเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากทุนทางทรัพยากรของภูมิภาคตะวันตก

จากภาพที่ 5 ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ถึงการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถเชื่อมโยงกับความโดดเด่นเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความแตกต่างของเส้นทางท่องเที่ยวที่ไม่จำเจดังเช่นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอื่น ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของนฤมล จิตรเอื้อ และเชมมาวี รักชูชีพ (2555) ลัดขณา ศรีอัมพรเอกกุล และธีระวัฒน์ จันทิก (2561) ที่พบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวคุณภาพสามารถปรับใช้ให้เข้ากับบริบทและลักษณะทางการท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่ที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้ตามอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวหรือพื้นที่ท่องเที่ยว

ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในครั้งนั้นพบว่า มี 303 แห่ง โดยที่จังหวัดกาญจนบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด คือ 98 แห่ง รองลงมาคือ จังหวัดราชบุรี จำนวน 86 แห่ง จังหวัดเพชรบุรี มี 66 แห่ง และจังหวัดนครปฐมมี 53 แห่ง แบ่งตามประเภทของการท่องเที่ยว ได้เป็น 8 ประเภท สอดคล้องกับแนวคิดของรุ่งชัย ขวนไชยะกุล และคณะ (2557) และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2555) ประกอบด้วย 1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึงทะเล น้ำตก ถ้ำ น้ำพุร้อน เขื่อน ป่า และแหล่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

- 2) แหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด/โบสถ์/โบราณสถานทั้งที่เป็นของศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ หรืออื่น ๆ
- 3) แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ชุมชนร่วมกันจัดตั้งดำเนินการที่พบมากที่สุด คือ ตลาดชุมชน ตลาดนัดวัฒนธรรม ตลาดน้ำ ตลาดย้อนยุควิถีวัฒนธรรม
- 4) แหล่งท่องเที่ยวประเภทพิพิธภัณฑ์ ประกอบด้วย พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ศูนย์กลุ่มชาติพันธุ์ตลอดจนสถานที่จัดแสดงสถานที่ให้เข้าเยี่ยมชม สร้างประสบการณ์ด้วยการแต่งกายย้อนยุคและถ่ายภาพเก็บไว้เป็นที่ระลึก อาทิ เมืองมัลลิกา จังหวัดกาญจนบุรี ณ สัทธา จังหวัดราชบุรี สถานที่ถ่ายทำละคร
- 5) แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่พบว่า ส่วนมากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบอินทรีย์ และแหล่งเกษตรที่น้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้
- 6) แหล่งท่องเที่ยวประเภทสวนสัตว์
- 7) สวนสนุก และ
- 8) สถานที่จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม จุดจำหน่ายของที่ระลึก เลือกซื้อเลือกชมสินค้า

การวิเคราะห์เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวรายจังหวัด โดยประเมินจากผู้เชี่ยวชาญของแต่ละจังหวัด จำนวน 12 ราย พบว่า ผลการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในภูมิภาคตะวันตก อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 173 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 57.10) และแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงมาก จำนวน 130 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 42.90) และนักวิจัยจึงได้นำแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 130 แห่ง นั้นมาจัดทำเป็นเส้นทางท่องเที่ยวด้วยตนเองเชื่อมโยงกันในแต่ละอำเภอ รวมทั้งสิ้น 38 อำเภอ ของทั้ง 4 จังหวัด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดของ นพพร จันทรนาชู (2560) กรวรรณ สังขกร (2554) วารชต์ มัธยมบุรุษ (2554) พบว่า การจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวควรมีความหลากหลาย มีการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการสร้างประสบการณ์

นอกจากศักยภาพเชิงพื้นที่แล้วยัง พบว่า ศักยภาพด้านการให้บริการของพนักงานผู้ให้บริการทั้งในมุมมองของผู้รับบริการ (นักท่องเที่ยว) และผู้เชี่ยวชาญประเมิน พบว่า ศักยภาพของผู้คนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพสูงมาก เหมือนกันทั้ง 4 จังหวัดอีกด้วย ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นมิตร มีความซื่อสัตย์ มีการพูดคุยทักทายและให้ข้อมูลที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนมีการให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยว และแสดงบทบาทของการเป็นเจ้าบ้านที่ดีในทุก ๆ ด้าน ในระดับสูงมาก (ร้อยละ 66.68 – 100.00) ซึ่งเป็นจุดเด่นของการสร้างความประทับใจในการเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวหน้าใหม่และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวซ้ำ

ศักยภาพที่ต้องพัฒนา คือ ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งพบว่า ภาพรวมของพื้นที่ศึกษา 4 จังหวัดอยู่ในระดับปานกลาง และจากผลการสำรวจพื้นที่ พบว่า แหล่งท่องเที่ยว ไม่มีจุดบริการหน่วยงานปฐมพยาบาลเบื้องต้น รวมทั้ง ทางเดินสำหรับผู้สูงอายุ ห้องสุขา ห้องน้ำ ป้ายแจ้งข้อมูล ความรู้ การปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยวที่เข้าใจง่าย และป้ายบอกทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 33.34 - 66.67)

ในส่วนของพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของภูมิภาคตะวันตก พบว่า เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 60-69 ปี สถานภาพสมรส สำเร็จการศึกษา

ชั้นสูงสุดระดับประถมศึกษา ไม่มีรายได้ และไม่ได้ประกอบอาชีพ แต่มีบุตรหลานดูแล พักอาศัยอยู่กับครอบครัวที่เป็นครอบครัวขยาย ประกอบด้วย ปู่ย่า/ตายาย และลูกหลาน เดินทางมาเที่ยวกับสมาชิกครอบครัว 1-3 คน วัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ซึ่งสอดคล้องกับเลิศพร ภาระสกุล (2556, หน้า 116) และจินตนา เอี่ยมคง (2558) ที่กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจที่จะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เรียนรู้วิถีชีวิต เยี่ยมชมสถานที่ที่ร่มรื่น สวยงามมีความเป็นธรรมชาติ และวัฒนธรรม ผ่อนคลายบำบัดรักษาโรค บำรุงสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต เหตุผลที่เลือกมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภาคตะวันตก เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจและมีความหลากหลาย ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารมากที่สุด คือ การบอกเล่าจากเพื่อนหรือญาติสนิทมากที่สุด และผู้ที่เดินทางมาเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพภาคตะวันตกนี้ ส่วนมากเป็นผู้ที่เคยเดินทางมาแล้ว ประมาณ 2-5 ครั้ง มากับครอบครัว นักท่องเที่ยวส่วนมากไม่พักค้าง สำหรับค่าใช้จ่ายที่ใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งใช้จ่ายต่ำกว่า 1,000 บาท เมื่อสอบถามถึงประเภทรายจ่ายที่นักท่องเที่ยวใช้จ่ายไป ส่วนมากเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (ค่าเครื่องดื่ม ค่าขนมของทานเล่น) ค่าของฝากของที่ระลึก ค่าสินค้าเบ็ดเตล็ด (ประเภทของใช้ส่วนตัว) ค่าอาหาร /ค่าเดินทางท่องเที่ยว และค่าที่พัก ซึ่งสอดคล้องกับนพรัตน์ พบลภ (2557) โพชนัน และคอมป์ปูล่า (Pesonen & Komppula, 2010) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในท้องถิ่นได้ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นมีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะเศรษฐกิจได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านอาชีพ โดยเปลี่ยนจากอาชีพเกษตรกรรมสู่อาชีพหัตถกรรมเพื่อผลิตเป็นสินค้าที่ระลึกในชุมชน สร้างงาน สร้างรายได้ให้กับชุมชนเจ้าของพื้นที่เพิ่มขึ้นเป็นทางเลือกเสริมเพิ่มเติมจากรายได้หลัก

ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของผู้มาท่องเที่ยวแตกต่างกัน พบว่า มีระดับความคาดหวังและความพึงพอใจที่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์ด้วยการทดสอบค่าที และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พบว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่มีเพศ อายุ ระดับรายได้ อาชีพ สถานการณ์พักอาศัยและจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน ต่างมีความคาดหวังต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่แตกต่างกัน ส่วนนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวไทยที่มีเพศ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อาชีพ สถานการณ์พักอาศัยและจำนวนสมาชิกที่เดินทางมาเที่ยวด้วยกัน ต่างมีความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของคามินีโดว แมมมาลีส พรโพลาส และค็อกกินิส (Kamenidou, Mamalis, Priporas & Kokkinis. 2014) ที่ได้ทำการศึกษาเพื่อจัดกลุ่มลูกค้าของกลุ่มธุรกิจบริการอาบน้ำพุร้อนในเมืองโพซาน อะรีโดอะ ประเทศกรีซ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่มีระดับความพึงพอใจในการใช้บริการแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทน้ำพุร้อนในเมืองโพซาน อะรีโดอะ ประเทศกรีซแตกต่างกัน

ดังนั้นจากผลการวิจัยทั้งในส่วนของผู้ประสงค์ (นักท่องเที่ยว) และอุทยาน (แหล่งท่องเที่ยว) ค้นพบแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเขตภูมิภาคตะวันตกในการรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุในอนาคตที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ประกอบไปด้วย

1. การพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2 กิจกรรม คือ 1) จัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการให้ความรู้เกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดของจินตนา อาจสันติยะ (2557) และ 2) จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการขอรับรองมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยการจัดทำป้ายสื่อความหมายเพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว 2) สร้างสรรค์กิจกรรมเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปมีส่วนร่วม สอดคล้องกับแนวคิดของกรวรรณ สังขกร และคณะ (2554) และ 3) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ผู้สูงอายุที่มาเที่ยวและผู้สูงอายุในท้องถิ่นเพื่อสร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ ลดภาระการเลี้ยงดูของบุตรหลาน

3. การพัฒนาด้านการตลาดเพื่อส่งเสริมการขาย ประกอบด้วย 1) สร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุได้ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ 2) สร้างแพลตฟอร์ม (Platform) หรือสื่อทางการตลาดในรูปแบบแอปพลิเคชัน (Application) สอดคล้องกับแนวคิดของเปรมศักดิ์ อาซากิจ (2556) ผู้สูงอายุชาวไทยมีความนิยมใช้สังคมออนไลน์หลากหลายรูปแบบ ทั้งเฟสบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) และไลน์ (Line) 3) สร้างช่องทางและติดต่อสื่อสารกับเครือข่ายลูกค้าประจำเพื่อรักษาลูกค้าเดิมกับขยายฐานกลุ่มลูกค้า/นักท่องเที่ยวรายใหม่ 4) ประชาสัมพันธ์คุณสมบัติของแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ (น้ำพุร้อน สถานที่นวดบริการ/สมุนไพร ฯลฯ) 5) จัดแคมเปญส่งเสริมการท่องเที่ยวร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวแบบพักค้างใน 4 จังหวัด ภาคตะวันตก และ 6) กระตุ้นส่งเสริมการจัดกิจกรรมในพื้นที่ภาคตะวันตกอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวคลายวิตกกังวลเรื่องภัยทางธรรมชาติ

4. การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในการจัดทำป้ายสื่อความหมายของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว และ 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวในการจัดทำห้องน้ำ ทางเดินเท้า เพื่อรองรับผู้สูงอายุได้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้ประกอบการในแหล่งท่องเที่ยว ควรมีจุดให้บริการนวดแผนไทย หรือนวดคลายเส้น และควรจัดให้บริการอย่างสมดุลระหว่างผู้ให้บริการ และผู้รับบริการและควรประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงคุณสมบัติทางการรักษาของแหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำพุร้อนแต่ละแห่งให้นักท่องเที่ยวทราบ

2. การปลูกสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ควรตระหนักถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นสำคัญ ไม่ควรสร้างสิ่งที่ไม่กลมกลืนกับธรรมชาติ ซึ่งจะส่งผลให้ความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวหายไป
3. ควรส่งเสริมสนับสนุนการทำวิจัยเพื่อสร้างแพลตฟอร์ม หรือสื่อทางการตลาดในรูปแบบ แอปพลิเคชันผ่านสมาร์ทโฟนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรวรรณ สังขกร และคณะ. (2554). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบน แบบ Slow Tourism ในภาคเหนือตอนบนที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2561, จาก <https://elibrary.trf.or.th/default2018.asp>.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2555). **ประเภทและสถิติการท่องเที่ยวของประเทศไทย**. สืบค้นเมื่อ 2 มกราคม 2561, จาก https://osthailand.nic.go.th/masterplan_area/userfiles/files/Tourism.pdf.
- จินตนา อาจสันเทียะ. (2557). รูปแบบการดูแลสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน. **วารสารพยาบาลทหารบก วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก**. 15(3 ก.ย.-ธ.ค. 2557), 123-127.
- จินตนา เอี่ยมคง. (2558, 3 พฤษภาคม). **ศูนย์กลางแห่งความเป็นเลิศด้านการท่องเที่ยวและสาธารณสุข**. สัมภาษณ์ออกอากาศสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย.
- นพพร จันทรนาชู. (2560). **รูปแบบและเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดกาญจนบุรี**. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2561, จาก <https://elibrary.trf.or.th/default2018.asp>.
- นพรัตน์ พบลาภ. (2557). **ผลกระทบจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพต่อชุมชนท้องถิ่นในภาคกลาง**. สมุทรสาคร: คณะศิลปศาสตร์ สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตสมุทรสาคร.
- นิพนธ์ เชื้อเมืองพาน และคณะ. (2559). **การวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ประเภทแหล่งท่องเที่ยวพุน้ำร้อนต้นแบบในภูมิภาคตะวันตกและระดับประเทศ**. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2561, จาก <https://elibrary.trf.or.th/default2018.asp>.
- นฤมล จิตรเอื้อ และเขมมารี รัชชชีพ. (2555). **กลยุทธ์การจูงใจการท่องเที่ยวระยะยาวแบบเปี่ยมสุขของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุชาวต่างประเทศ**. **วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี**. 7(2), 65-75.
- เปรมศักดิ์ อาษากิจ. (2556). **ตลาดผลิตภัณฑ์และบริการสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดเชียงใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาคพายัพ.
- รุ่งชัย ชวนไชยะกุล และคณะ. (2557). **การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงนิเวศ ในเขต 4 จังหวัดภาคตะวันตก**. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2561, จาก <https://elibrary.trf.or.th/default2018.asp>.

- ลัดขณา ศรีอัมพรเอกกุล และธีระวัฒน์ จันทิก. (2561). การท่องเที่ยวคุณภาพเพื่อนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ. **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์**. 4 (1 กุมภาพันธ์-พฤษภาคม 2561), 12-28.
- เลิศพร ภาระสกุล. (2556). **พฤติกรรมนักท่องเที่ยว** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาร์ชต์ มัธยมบุรุษ. (2554). แนวทางการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาพื้นที่รอบการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแม่เมาะจังหวัดลำปาง. **วารสารการประชุมวิชาการการพัฒนามาตรฐานคนไทย ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยขอนแก่นประจำปี 2554**, 189-193.
- ศูนย์เพื่อการวางแผนการท่องเที่ยวและการแก้ไขปัญหาความยากจนแห่งเอเชีย. (2549). **แนวทางการวางแผนการพัฒนการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: แสงสว่างเวิลด์เพรส.
- Kamenidou, I. C., Mamalis, S. A., Priporas, C.-V., & Kokkinis, G. F. (2014). Segmenting Customers based on Perceived Importance of Wellness Facilities. **Procedia Economics and Finance**, Reviewed April 15, 2004, from Website [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(14\)00043-4](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(14)00043-4).
- Pesonen, J., & Komppula, R. (2010). Rural Wellbeing Tourism: Motivations and Expectations. **Journal of Hospitality and Tourism Management**, 17(1), 150–157. Reviewed April 15, 2004, from Website <https://doi.org/10.1375/jhtm.17.1.150>.